

І.І. Гладиш,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
наук. керівник – канд. пед. наук, ст. викладач О.А.Шикирінська

МУЗИЧНО-ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Домінуючою метою освіти є розвиток таланту і формування творчих здібностей особистості. Проблеми, що постали перед українським суспільством в останні роки, тісно пов'язані із вирішенням завдань формування творчої особистості. У зв'язку з цим все більшої теоретичної та практичної значущості набуває раннє залучення дітей, починаючи з періоду дошкільного дитинства, до творчої діяльності. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні орієнтує педагогів на те, що виховання й навчання має здійснюватися у звичних для дітей видах діяльності, зокрема грі, що відображено в освітній лінії «Гра дитини», де передбачено розвиток у дітей якостей особистості [1, с. 7].

Важливе місце у системі засобів формування творчості дітей дошкільного віку посідає музично-ігрова діяльність, яка унікальним чином інтегрує у собі музичне, хореографічне, театральне мистецтво. У педагогічній практиці з цією метою все частіше застосовуються музично-дидактичні ігри, які, впливаючи на дитину комплексно, викликають у неї зорову, слухову і рухову активність, тим самим, розширюючи музичне сприйняття в цілому. Використання музично-дидактичних ігор у роботі з дітьми дошкільного віку сприяє всебічному розвитку і формуванню творчої особистості та мають важливе педагогічне значення для теорії і практики дошкільної освіти.

Аналіз попередніх досліджень. Теоретичні основи розвитку творчості та творчої особистості дитини досліджувались у наукових працях В. Дружиніна, Дж. Гілфорда, К.Роджерса, В.Кан-Каліка, О.Матюшкіна, В.Моляко, С.Сисоєвої, В.Сухомлинського, О.Кульчицької та ін. Специфіка дитячої творчості, генезис творчих здібностей дітей розглядалися в роботах Д.Богоявленської, В.Давидова, А.Зака, Г.Кравцова, М.Поддьякова, Я.Пономарева та ін. Вітчизняні психологи С.Рубінштейн, Л.Виготський, О.Леонтьєв, Д. Ельконін внесли вагомий внесок у розробку теорії дитячих ігор, показавши їх соціальний характер, і роль у вихованні. Вітчизняні та зарубіжні педагоги (В.Аванесова, О.Декролі, М.Монтессорі, Е.Пілюгіна, Е.Тіхеєва, Ф.Фребель) надавали особливого значення музично-дидактичній грі як засобу формування творчої особистості дошкільника, створенню умов для забезпечення повноцінних і різнобічних уявлень дитини про довкілля.

Метою статті є визначення видів музично-дидактичних ігор як важливих засобів розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Генетичною основою дитячої творчості, за визначенням Л.Виготського, В.Давидова, О.Леонтьєва, Д.Ельконін є гра. О.В. Сухомлинський відзначав, що без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра – це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять. Дослідники підкреслюють, що «важливою складовою частиною внутрішнього світу дитини, що визначає його творчість, є ігрове ставлення дитини до життя, її ігрова позиція» [5, с. 156].

Дошкільний вік є найбільш сприятливим для реалізації індивідуальних творчих проявів у різних видах діяльності. Серед багатьох видів мистецтва музика займає особливе місце в естетичному, художньому вихованні і у всій системі всебічно і гармонійно розвиненої людини. Дошкільнята проявляють особливу любов до музичного мистецтва і можуть бути задіяні в посильну для їх віку діяльність, метою якої є розвиток інтересу до музики, вірного сприймання її змісту, структури, форми, а також пробудження потреби постійного спілкування з нею і бажання творчо проявити себе у цій сфері.

Стосовно специфіки нашого дослідження, слід зазначити, що освітній процес сучасних закладів дошкільної освіти характеризується пошуком нових засад роботи з дітьми, про що

свідчать сучасні Програми виховання та розвитку дитини дошкільного віку, в яких звертається увага на умови організації роботи з музичної діяльності як засобу розвитку творчих здібностей дошкільників. Музично-дидактичні ігри відповідають природним потребам малюків, оскільки поєднують у собі елементи навчання, прикладної, репродуктивної та творчої діяльності, що дає змогу розвивати емоційну сферу дитини, її пізнавальні інтереси, інтелектуальні та духовні потреби.

Основне значення музично-дидактичних ігор – формувати у дітей музичні здібності в доступній ігровій формі, допомогти їм розібратись в співвідношенні звуків за висотою, розвивати в них чуття ритму, тембровий і динамічний слух, прагнення до самостійних дій із застосуванням знань, отриманих на музичних заняттях. Музично-дидактичні ігри допомагають дитині в цікавій для неї формі почути, відрізнити, порівняти деякі властивості музики, а потім діяти з ними. Саме тому музично-дидактичні ігри повинні бути прості і доступні, цікаві і привабливі, тільки в такому випадку вони стають своєрідним збудником бажання дітей співати, слухати музику і танцювати. Для розвитку творчих здібностей дітей перевага надається ігровим прийомом, які забезпечують зв'язок пізнавальної діяльності з ігровою. Музично-дидактичні ігри об'єднують всі види музичної діяльності: спів, слухання, рухи під музику, гру на музичних інструментах.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти музичне виховання потребує вагомих змін. Зокрема, традиційна практика організації музичних занять збагатилася впровадженням педагогіки Карла Орфа, концепція якої визначає пошук і об'єднання формувальних ситуацій в єдину систему, де активною ланкою виступає співтворчість дитини та педагога. Пропоноване моделювання освітнього процесу закладів дошкільної освіти ґрунтується на розмаїтті музичних звуків та на широкому спектрі їх використання у різних видах та змісті музичної діяльності дітей. Це забезпечує поступове введення дітей у метроритм, стимулює розвиток їхньої пізнавальної активності. Ця система побудована на елементарному музикуванні, де провідну роль відіграє ритм і музично-ритмічне виховання. Найбільший вплив на дитину у цій системі чинить дидактична музично-театралізована гра, в якій поєднано спів, мовлення, жест, гра на музичних інструментах. Гра на дитячих музичних інструментах в ансамблі та оркестрі – один з найулюбленіших для дітей видів музичної діяльності. Вона підвищує інтерес дошкільнят до музичних занять, сприяє розвитку музичної пам'яті, уваги, допомагає долати надмірну сором'язливість, скутість. У ній розвиваються і реалізуються природні музичні здібності та виконавські здатності всіх дітей, незалежно від рівня обдарованості; проявляються індивідуальні риси кожного виконавця: воля, емоційність, зосередженість. Така гра є чудовою формою залучення дітей до спільного елементарного музикування. Формами реалізації системи К.Орфа є творча рухова та мовна активність дошкільнят, елементарний інструментальний супровід співу (на дитячих музичних інструментах), відтворення різноманітними звуками ритму музичних фраз та характеру музики, імпровізація, виконання фрагментів казок із використанням музичних інструментів (класичних та саморобних).

Також використовуються музично-дидактичні ігри за системою музично-ритмічного виховання Еміля Жак-Далькроза, яка передбачає: ритмічну гімнастику, музично-пластичні імпровізації. Швейцарський педагог вважав ритм провідним виховним чинником. В основі його педагогічної системи лежить імпровізація як метод осягнення музики та музичного виховання.

На гармонійний розвиток дитини особливим чином впливають заняття з музичної казкотерапії. Вони стимулюють творчі здібності дитини, сприяють розвитку та функціонуванню у неї пізнавальних процесів та пізнавальні здібності дитини; емоційної та вольової сфер; комунікативно – мовленнєвої сфери; морально-естетичних потреб. Музика і казка, які поєднуються у музично-дидактичних іграх, пробуджують уяву дитини, збагачують її новими смислами, образами та уявленнями, підтримують чутливу душу кожної дитини. У таких іграх дитина вчиться імпровізувати: створювати новий танок, відповідати своїм тілом на музичні імпульси, втілювати в музичних рухах образи казкових персонажів. Використання

музично-дидактичних ігор у формі драматизації казки сприяє руховій активності дитини: жестами та мімікою вона може зобразити того чи іншого казкового персонажа. Сприймання казки та музики потребують від дитини уваги, пам'яті, волі, навичок слухання та зосередження. Дитина привчається до повної зосередженості, напрацьовує вміння прислухатися до себе, пізнає свій духовний світ, розвиває власну інтуїцію.

Одним із перспективних напрямків оздоровчої роботи із дітьми є музикотерапія. Її використання у музично-дидактичних іграх дає змогу зміцнити психофізичне здоров'я дітей; корегувати поведінку дітей, зокрема гіперактивних та неконтактних; активізувати у дітей емоційну чуйність; розвивати комунікативні, соціальні навички. Музична терапія в активній формі містить інструментальну музикотерапію; вокалотерапію; кінезітерапію. Наприклад, у музично-дидактичних іграх використовується низка прийомів і форм музикотерапевтичної роботи: ритмомовленнева гра; запис звуків природи; пластична імпровізація; вправи на регуляцію м'язового тону; співи; пальчикові ігри; релаксаційні вправи. Ритмомовленневі ігри дають змогу розвивати у дітей відчуття ритму та темпу, виховувати чітку дикцію та виразне мовлення. Слухання звуків природи розвиває у дітей увагу та уяву, а також заспокоює та врівноважує їх. Вправи на регуляцію м'язового тону спрямовані на тренування навичок довільно напружувати і розслабляти певні групи м'язів, що поліпшує здатність керувати власним тілом, зберігати рівновагу і координувати свої рухи. Спів справляє значний терапевтичний вплив на дитячий організм, адже під час співу відбувається акустичний масаж внутрішніх органів; стимуляція мозкової діяльності; стабілізація нервової системи. Під час пальчикових ігор діти розвивають дрібну моторику, а це позитивно впливає на розвиток уваги, мислення, мовлення, координації. У цілому використання музикотерапії дає змогу привчити дітей до застосування нескладних, але ефективних оздоровчих вправ, які знадобляться їм також у повсякденному житті.

Висновки. Отже, різні види музично-дидактичних ігор є важливими засобами розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. У музичній діяльності творчість може проявлятися по-різному, а прийоми активізації дитячої творчості дуже різноманітні. Керівництво педагога полягає не тільки у використанні методів та прийомів, що активізують творчі виявлення дітей, а й у співтворчості з ними в процесі виконання творчих завдань. Це позитивно впливає на розвиток творчих дитячих виявлень. Використання зазначених складових в освітньому процесі закладів дошкільної освіти є однією з умов розвитку творчої особистості дитини-дошкільника. Завдяки використанню музично-дидактичних ігор у дітей дошкільного віку підвищується музичний інтерес, потяг до музики, пізнавальна активність; інтерес до слухання музики, музикування на різних музичних інструментах; емоційність, рухова пластичність, звукообразність музичних уявлень. Перевага музично-ігрової діяльності полягає у тому, що вона виникає на основі звичної для дитини ігрової діяльності, у процесі якої особливо яскраво розвиваються творчі здібності дитини та активізуються її творчі прояви.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти // Дошкільне виховання. – 2012. – № 7. – С. 4–19.
2. Ветлугина Н. А. Взаимосвязь обучения и развития музыкального творчества. Художественное творчество в детском саду / Н. А. Ветлугина, И. Л. Дзержинская. – М.: Просвещение, 1974. – 183 с.
3. Газіна І. О. Методика музичного виховання дітей дошкільного віку навч. - метод. посібник / І. О. Газіна. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. – 196 с.
4. Мельник І. С. Психологічні передумови розвитку творчості у дошкільному віці: автореф. дис. канд. психол. наук / І. С. Мельник. – Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2012. – 24 с.
5. Поддьяков Н. Н. Новый подход к развитию творчества у дошкольников / Н. Н. Поддьяков // Вопросы психологии. – 1990. – № 1. – С. 25-34.